

OPERA

VÆR MED
PÅ NODERNE

KOM I GANG

Opera har ry for at være elitær og svært tilgængelig. Ry for, at man skal have fundet perlekæden frem, hvis man skal af sted. Samt have sat sig grundigt ind i handling, komponistens virke og den musikalske periode.

Det kan man naturligvis godt gøre. Men man kan også lade være. Og lade sig overraske. I dag tekstes operaer ofte, både i de store operahuse og i biografen. Så selv i de mest forvirrende forbytningsoperaer af Mozart, er det muligt sådan nogenlunde at holde snor i handlingen. Hertil findes der operaguides, så man kan forberede sig inden eller læse mere bagefter.

Engagement smitter, så start med operaentusiast og tidligere operadramaturg ved Det kongelige Teater Henrik Engelbrechts to introduktioner til opera¹⁻². Ud over en leksikalsk viden om emnet formår Engelbrecht at gøre stoffet levende og at balancere mellem anekdoter og faktuelle oplysninger. Start med "Opera i øjenhøjde"

og bliv godt rustet til at tage af sted.

Da alle operaguides vælger operaer ud, så bliv introduceret til lidt flere ved at læse "Verdens bedste operaer"³.

En klassisk udgivelse, skrevet af den danske dirigent og musikforfatter Gerhard Schepelern, er Operabogen⁴, der er kommet i 12 forskellige udgaver siden 1946. Handlingsreferater og en oversigt over personerne i stykket gør den ideel til at genopfriske handlingen, når man kommer hjem, og der er noget, man er i tvivl om. Og det er der tit, for operaer er langtfra altid præget af en logisk, rationelt funderet handling, men er ofte et mismask af forbyttede identiteter og skumle løfter afgivet under fuldmånen.

Hvis man orker at slæbe den hjem, så er det rigt illustrerede og 1,5 kilo tunge operaopslagsværk af Batta⁵ værd at bladere i. Den kan også altid ligge og se blæret ud på kaffebordet.

Som supplement er Operaguide⁶ en afslappet introduktion, der spurtløber gennem 100 operaer uden at hænge sig i langstrakte handlingsreferater.

SANGERE

¹Operasangere og rollerne i en opera inddeles efter stemmetype. Mænd kan være enten bas, baryton, tenor eller kontratenor alt efter hvor dybt eller højtliggende, de synger. Kvinder enten alt, mezzosopran eller sopran. Ud over stemmens leje, ser man også på dens styrke og fleksibilitet og inddeler i endnu flere underkategorier. En sopran kan derfor være lyrisk, koloratur, soubrette, spinto eller dramatisk osv.

Opera handler om sangere¹. Nogle er mediedarlings, andre er ukendte uden for snævre operakredse. Cd'ere med en specifik sanger, der synger uddrag af forskellige operaer, er en god måde at starte på. Højdepunkterne præsenteres som perler på en snor uden de mellemstykker, der indimellem godt kan få en opera i fuld længde til at virke dræbende. De tre Tenorer var de første i nyere tid, der bragede igennem den kommercielle lydmur. Verdenskendte for deres koncert i

LÆS & LYT

¹ Opera i øjenhøjde : en grundbog i 3 akter for entusiaster og begyndere
Af Henrik Engelbrecht - 77.309 - 2008 - 262 s.
Operahistorien rides op og man kommer bag om kulisserne til en operaproduktion og får praktiske tips til bedre operaoplevelser.

² Opera: dengang – nu – altid
Af Henrik Engelbrecht - 77.309 - 2004 - 254 s.
Udpluk af nogle af de største operaer gennem tiden beskrevet som om man var tilskuer dengang. Perfekt til at få en fornemmelse af, hvor meget opera har udviklet sig og hvor forskellige, de kan være.

³ Verdens bedste operaer
– 29 operaer som har fortryllet verden
Af Sixten Nordström - 77.33 - 1996 – 287 s.
Nordström var mangeårig vært for tv-musikquizen Kontrapunkt og forener stor viden med fortælleglæde. De udvalgte operaer hører til standardrepertoiret, og bogen er en fornøjelse at bladere i.

⁴ Operabogen
Af Gerhard Schepelern - 73.33
2001 – 2 bind.

⁵ Opera: komponister, værker, opførelser
Af András Batta - 77.3 - 2000 - 923 s.
Næsten tusinde sider & med flere fotos end et familiealbum

⁶ Operaguide
Af Peter Dürrfeld - 77.33 - 2007 - 237 s.
Personlig introduktion til opera, der bl.a. anbefaler indspilninger på cd og dvd.

⁷ CD The original three tenors / The three tenors
DVD - The original three tenors concert / The three tenors

⁸ CD, DVD - La Fille du Régiment
Af Gaetano Donizetti
Solister: Joan Sutherland, Luciano Pavarotti m.fl.
Dirigent Richard Bonyngne.
Se også en dvd'en fra 2007 med Natalie Dessay & Juan Diego Florez fra Covent Garden, hvor de to superstjerner leverer en forestilling fuld af overskud og charme.

1990 i Rom i forbindelse med VM-finalen i fodbold, hvor de sang et blandet udpluk af operahits⁷.

De blev markedsført som en samlet pakke, men de er i virkeligheden meget forskellige og samtidig typiske repræsentanter for 3 forskellige tenor-stemmetyper.

Luciano Pavarotti var dårende lyrisk, stemmemæssigt adræt og fantastisk til at synge bel canto⁸ af komponister som f.eks. Rossini og Bellini.

Hør indspilningen af Donizettis Regiments datter⁹ og hør, hvordan han tilsyneladende ubesværet svæver hen over de 9 høje C'er i arien "Ah! mes amis, quel jour de fête". De mange og usandsynligt højtliggende toner har fået mange andre tenorer til at lide skibbrud undervejs. Og så bliver det pludseligt pinefuldt at sidde og vente på de sidste 3 – 4 C'er....

José Carreras stemme var mindre, men han havde en styrke i de psykologiske tolkninger af rollerne. Se f.eks. Bizets Carmen, der handler om den naive soldat, der forelsker sig dødeligt i den sensuelle cigaretrullende arbejderske Carmen, som forstøder ham med tragiske konsekvenser. Soldaten Don José skal portrætteres med overbevisning for ikke at blive et irriterende klynkehoved, hvilket lykkes for Carreras. Hans samspil med den græske mezzosopran Agnes Baltsa er legendarisk og findes på dvd⁹.

Plácido Domingos stemme er tungere og bredere. Ren maskulin tenorlyd, der er som skabt til romantiske Verdioperaer¹⁰.

⁷Lån on-line cd'er med Domingo på BibZoom.dk, der gør det lovligt og gratis at downloade og streame musik direkte til pc eller mp3-spiller. Prøv også via biblioteket Oxford Music Online, der er et on-line leksikon med mange artikler og lydklip indenfor opera.

Han synger fortsat, nu som 70-årig. En imponerende karriere, hvor han har sunget over 130 roller siden sin debut i 1957. En megen sjælden bedrift i et fag, hvor

"Bel canto betyder "skønsang" og kræver stor vokal fleksibilitet og kontrol. Derudover skal sangeren kunne lave hurtige løb og figurationer i sangstemmen kaldet koloraturer. Samt kunne synge legato, hvilket er evnen/teknikken til at forme lange, smukke fraser i musikken. Alt i alt en krævende sangform.

rigtig mange brænder hurtigt ud, ofte pga. fejlslagen styring af rollevalg med nedslidt stemme til følge.

Superstjerneerne i dag er f.eks. tenoren **Jonas Kaufmann**, barytonen **Dmitri Hvorostovsky**, sopranerne **Anna Netrebko** og **Rene Fleming** og mezzosopranerne **Elina Garanča** og **Magdalena Kožená**, der alle udgiver cd'er med hits. Hør også fortidens superstjerner som f.eks. **Maria Callas**, **Joan Sutherland**, **Montserrat Caballé**, **Marilyn Horne**, **Fritz Wunderlich**, **Jüssi Björling** og **Guiseppe de Stefano**¹⁰.

Eller læs sangererindringer og få et spændende blik bag kulissen¹¹.

VÆRKER

Ingen har tal på, præcis hvor mange operaer, der er komponeret siden den første blev komponeret i 1597¹⁰. Cirka 200 holder

¹⁰Den første opera er Jacopo Peris "Daphne" fra cirka 1597. Den er gået tabt ligeså så mange andre operaer, der enten er forsvundet eller gået i glemmebogen. F.eks. komponerede en barokkomponist som Vivaldi 94 operaer, hvoraf næsten ingen opføres i dag.

⁹De 20 mest spillede operaer i USA er komponeret af Puccini (4), Verdi (3), Mozart (3), Rossini (3) og Donizetti (2). Hertil Bizets Carmen. Dvs. at der kun er plads til 3 yderligere operaer, hvoraf den ene (Flagermusen af Strauss) reelt er en operette.

sig på standardrepertoiret og vil kunne ses enten live eller indspillet på dvd/cd⁹. Jeg har helt subjektivt udvalgt 4, som i mine øjne har alt det, der gør opera fantastisk⁹.

¹⁰Hvem er jeg?
Siden jeg så min første opera som 15 årig, har jeg tilbragt utallige aftner på Det kongelige Teaters Gamle Scene med at se alle de operaer, der blev sat op. Jeg ser forestillinger rundt om i Europa og er med i flere operaforeninger bl.a. Operaens Venner. Jeg læser operalitteratur for min fornøjelses skyld og er i det hele taget ret nørdet, hvad det angår. Jeg elsker opera for den totale oplevelse og det ret naturstridige i konceptet. Selv om jeg har set over 500 live forestillinger, kan jeg stadig blive tårevædet over en god opsætning af Tosca, Don Carlos eller Valkyrien. Jeg er uddannet bibliotekar og har bl.a. arbejdet som musikbibliotekar, men har derudover ingen musikbaggrund ud over klaver-, kor- og fløjteundervisning som barn.

¹¹La Traviata er komponeret i 1853 og bygges på romanen og skuespillet af Alexandre Dumas d.y. "Kameliadamen". "La Traviata" betyder "Den Vildfarne" og referer til hovedpersonen Violetta liv som kurtisane, fjernet fra tryk og anstændighed.

LA TRAVIATA AF GUISEPPE VERDI

La Traviata¹¹ er en hjertegribende historie om svigt, kærlighed og sociale barrierer. Violetta er demimonde i 1850'ernes Paris. Dvs. at hun holdes af velhavende mænd, der giver hende penge og gaver mod sex

^{viii}Passionerede operagængere kan nærmest komme op at toppes, når talen falder på opsætningen. Dvs. kostumer, scenografi og instruktørmæssig idé med operaen. I klassiske opsætninger sættes en stol eller en kirke dér, hvor det står i teksten, at de skal stå, og sangerne er typisk klædt i tøj fra perioden, hvor operaen foregår. Moderne opsætninger eller regiopsætninger forsøger at finde ind til essensen af operaen eller formidle en instruktørmæssig pointe. Derfor kan gamle operaer fra 1700-tallet pludselig være befolket af soldater med maskingevæber, wc'er kan stå på scenen eller det hele udspille sig i en undervandsbåd. Nogen gange virker det, andre gange ikke. Det er noget af det, der er med til at gøre opera levende og interessant og gør, at man kan se forskellige opførelser af den samme opera og få helt forskellige oplevelser ud af det.

og glitrende selskab. Tragedien opstår, fordi Violetta forelsker sig i en unge, rige Alfred, der først elsker hende og så forstøder hende. Hans stivnakkede far spiller en afgørende rolle med sit ubønhørlige krav om, at Violetta skal forlade Alfred. Den følelsesladede handling er pakket ind

i Verdis smægtende, dramatiske melodier og fuld af hits som **"Libiamo, Libiamo ne 'lieti calici"** (også kaldet Drikkevisen) og **"Di Provenza il mar"**.

Den bedste dvd er opsætningen fra Salzburg i 2005 med stjerneparret Anna Netrebko og Rolando Villazon¹². Dramaet og de menneskelige følelser er i centrum i en enkel scenografi, fortolket af to sangere, der er unge, smukke og utroligt velsyngende. Ønsker du en mere klassisk og periodetro opsætning^{viii}, hvor kvinderne er i store kjoler, så se den rumænske supersopran Angela Gheorghiu i opsætningen fra Covent Garden¹³.

^xMan skal ofte sætte fantasien på hårdt arbejde, hvis man skal se en ung, yndefuld kinesisk prinsesse i en halvtredsårig, 150 kilo tung sopran. Den amerikanske stjernesopran Deborah Voigt blev fyret fra det prestigefyldte operahus Covent Garden i London, fordi hun var for tyk til at passe den lille sorte natkjole, som instruktøren ville have hende i. Hun smed 50 kilo og blev genansat.

^{ix}La Boheme er komponeret i 1896 og foregår i 1830'ernes Paris. Det er den anden hyppigst opførte opera i USA, kun overgået af en anden Pucciniopera "Madame Butterfly".

LA BOHEME AF GIACOMO PUCCINI

La Boheme er en anden perfekt "startope-
ra". Parisiske kunstnere^{ix} lever i yderste fattigdom på usle tagkamre, mens de skiftevis forelsker sig og går fra hinanden. Puccinis musik er iørefaldende, og man kan næsten ikke undgå at nynne med på **"Så kold den lille hånd er"**⁴.

I Baz Lurhmans¹⁵ filmatisering er handlingen henlagt til 50'ernes Paris med strutskårter og læderjakker. Sangerne er alle unge og passer til deres roller, hvilket langt fra altid er tilfældet^x.

En anden seværdig indspilning af Boheme er filmen med Anna Netrebko og Rolando Vilazon¹⁶, som godt nok er en spillefilm

LÆS & LYT

⁹ DVD - Carmen

Af Bizet
Solister: Agnes Baltsa, José Carreras. Dirigent: James Levine

¹⁰ CD

Der udgives mange cd'er med hits og brede udvalg af de mest kendte arier og duetter. Perfekt til at finde ud af, hvilken stemmetype eller hvilken operastil, man synes bedst om. "Prima dona : the first ladies of opera" og "Divos and Divas" er repræsentative for denne type "blandede bolcher".

¹¹ Interessante sangerbiografier fortæller både om sangerens liv, karriere og gør sig tanker om operaen som kunstform. Prøv f.eks.:

Maria Callas

Af Maria Helleberg – 99.4 - 2008 - 415 s.

La Nilsson

Af Birgit Nilsson – 99.4 - 1996 - 378 s.

Mine første fyrrer år

Af Placido Domingo – 99.4 - 1987 – 235 s.

At synge med sjælen

Af Jose Carreras – 99.4 - 1994 – 230 s.

¹² CD, DVD, Blu-ray

La Traviata
Af Giuseppe Verdi
Solister: Anna Netrebko, Rolando Villazón, Thomas Hampson. Dirigent: Carlo Rizzi

¹³ CD, DVD

La Traviata
Af Giuseppe Verdi
Solister: Angela Gheorghiu, Frank Lopardo, Leo Nucci. Dirigent: George Solti

men primært er filmet teater med lidt indlagte filmiske sekvenser.^{xI}

^{xI}Mange operadvd'er er blot filmet teater med skift mellem scenen, orkestergraven og tilskuerpladserne, hvilket kan være ret kedeligt. Men der eksperimenteres med formatet: Kasper Bech Holten børster støvet af med "Juan". En filmisk udgave af Mozarts "Don Giovanni" med nutidig handling og moderne sprog.

Operabio er et glimrende og nyt alternativ til at sætte dvd'en på derhjemme. En stigende række biografer viser operaoptagelser fra de store operahuse og giver dermed chancen for at se og høre de store stjerner og dirigenter. Googl operabio og find en biograf i nærheden af dig. Operabio.dk rummer et lille udpluk af de mange tilbud.

TOSCA AF GIACOMO PUCCINI

Tosca er en operasangerinde og forelsket i Cavaradossi, der elsker hende heftigt tilbage. Men Tosca efterstræbes også af den sadistiske politichef Scarpia, der fanger og torturerer Cavaradossi, mens Scarpia nyder Toscas fortvivlelse og forsøger at voldtage hende.¹⁷

Uforfalsket operadrama, der understøttes af et dramatisk og sine steder brutalt lydende orkester. Puccini forstod at komponere musik, der sætter sig fast i hjertekuglen. En af grundende til, at mange af hans 12 operaer i dag er en del af standardrepertoiret.

BARBEREN I SEVILLA AF GIACOMO ROSSINI

En anden standardrepertoireopera er Barberen i Sevilla. Melodierne er indsmigrende, tonen let, sangerne ekvilibristiske, og slutningen lykkelig.

^{xII}Operatitler forkortes ofte, nogle gange fordi det er hurtigere, andre gange sikkert fordi det lyder indforstået. Man signalerer, at man ikke alene kender operaen men også er så fortrolig med den, at man kan nøjes med en halv titel. Nogle gange forkortes originaltitlen, andre gange den danske. F.eks. bliver "Barberen i Sevilla" til "Barberen". "Der Ring des Niebelungen" til "Ringen". "Cavalleria Rusticana" og "Pallaggi" til "Cav & Pag".

Handlingen i Barberen^{xII} er forvirrende, hvilket er tilfældet i utallige bel canto-

operaer. Grev Almavia elsker den skønne Rosina, hvis formynder Dr. Bartolo er en gammel nar, der vil gifte sig med Rosina. Greven forklæder sig først som fuld soldat og dernæst som sanglærer og får sammen med barberen Figaro snydt Bartolo, som må trøste sig med medgiften, da greven får Rosina.

Rossini skrev bel canto-operaer, hvor fokus er på den menneskelige stemme, der kan lave løb, triller og slå smut. Se f.eks. den eksplosive diva Cecilia Bartoli i Askepot. Hun synger, så spyttet sprøjter, og ingen lades kold¹⁸.

BØRNEOPERA

Hvad tager man børn eller børnebørn med ind til?

Personligt synes jeg, at det er en misforståelse at slæbe de sagesløse unger ind til Mozarts "Tryllefløjten", som traditionelt er den første. Den er afsindigt lang, og kan få selv garvede operagængere til at halvsøve. Hertil kommer at handlingen i

LÆS & LYT

¹⁴ Men gør det ikke, for det er en uskik at synge, tale eller rasle med slikposer under en opera! Tænk teater, ikke biograf.

¹⁵ DVD

La Boheme

Af Giacomo Puccini

Solister: Cheryl Barker, David Hobson. Dirigent:

Julian Smith

¹⁶ DVD, CD

12 CD, DVD, Blu-ray

La Traviata

Af Giuseppe Verdi

Solister: Anna Netrebko, Rolando Villazón, Thomas

Hampson. Dirigent: Carlo Rizzi

¹⁷ CD

Tosca

Af Giacomo Puccini

Solister: Maria Callas, Tito Gobbi, Giuseppe de

Stefano. Dirigent: Victor de Sabata

¹⁸ Der er mange udgaver om den fattige Askepot, der ender med at få prinsen. I Rossinis opera er der ingen glassko eller syngende mus. Til gengæld bytter prinsen tøj med sin tjener og forelsker sig i Askepot. Og stedsøstre er lige lede. Se dvd'en med Cecilia Bartoli som en speedysyngende Askepot.

DVD, CD

Askepot

Af Giacomo Rossini

Solister: Cecilia Bartoli, Enzo Dara, Raúl Giménez.

Dirigent: Bruno Campanella

alle Mozartoperaer er umanerligt indviklede. Jeg tvivler på, at mange børn får meget ud af frimurerreferencerne og kan holde koncentrationen, heller ikke selv om den handler om en drage, en ond Nattens Dronning og fortryllede dyr. Med andre ord: Vent med Mozart.

Vælg i stedet enten en decideret børneopera som mange operakompagnier opfører¹⁹. Her er handlingen enkel, længden kort og indholdet tilrettet målgruppen. Eller lån børneopera-cd'er med numre som "Prinsesse Dajlis frækkesang" & "Figaro Hansens kæphestarie"²⁰.

Sigurd Barrett er en fortræffelig formidler og i bogen/dvd'en "Sigurd og operaen"²¹ tager han sammen med et hold dukker med stjernerækker og DRs symfoniorkester fat på at opføre komprimerede udgaver af nogle af de mest elskede operaer. Perfekt til de mindre børn og utroligt smittende.

MØD DE ANDRE

Hvis man ønsker at møde andre, der også interesserer sig for opera, kan det være en idé at melde sig i en operaforening, der ofte holder arrangementer f.eks. med sangere eller introduktioner til operasæsonen^{xiii}. Eller tjeck dine lokale aftenskoler for kurser med operaintroduktion. Endelig er der operakurser på en række højskoler^{xiv}, som tilbyder hyggeligt samvær, spændende foredrag og operarejser til udlandet.

^{xiv} Samlet oversigt over korte kurser om opera findes på Folkehøjskolernes forening i Danmark. www.folkehøjskoler.dk

^{xiii} Operaforeninger, et udpluk
Operaens Venner er Danmarks ældste operaforening, udgiver det danske operablade Ascolta og har flere afdelinger fordelt over landet. www.operaensvenner.dk
Fløng Operaforening www.floengopera.dk
Det danske Belcantoselskab. Opfører koncerter og holder foredrag om bel canto-operaer. www.belcanto.dk
Foreningen af operaafnere i København.
Middag og underholdning i Odd Fellowpalæet. www.foik.dk
Richard Wagnerselskabet i København.
Forening dedikeret den tyske komponist. www.richardwagner.dk

Udarbejder: Sanne Caft · Omslag: Eyelab/ Thomas Szøke

Udgiver: © Biblioteksmedier as, Ballerup 2011 · Tryk: Nofoprint, Helsingør · Varenr.: 47111108

LÆS & LYT

¹⁹ Operakompagnier, der bl.a. opfører børneoperaer.
Det lille Operakompagni www.detlilleoperakompagni.dk
Den fynske opera www.denfynskeopera.dk
Den ny opera www.dennyopera.dk
Den jyske Opera www.jyske-opera.dk
Det nordjyske operakompagni www.nordjyske.dk
Musikteateret Undergrunden www.undergrunden.dk
Kammeroperaen www.kammeroperaen.dk

²⁰ CD'er
Heksemutter Mortensen og den fede kalkun / Fuzzy
Prinsesse Dajli / Torben Petersen
Det forjættede land / Bodil Heister
Fyrtojet / Musikteateret Undergrunden
Orla-Fus i underverdenen / Musikteateret Undergrunden
Abekongen / Erik Bach

²¹ CD, DVD, Bog
Sigurd og operaen
Af Sigurd Barrett
2009. – 91 s
Gennemgår Mozarts "Tryllefløjten", Carl Nielsens "Maskerade", Puccinis "La Bohème", Verdis "Aida", Bizets "Carmen, Wagner "Nibelungens Ring"